

G. F. H. COLE.

Сіловий — Соціалізм

Переклад М. ГАЛАГАНА.

1922.

КИЇВ — ПРАГА — ЛЬВІВ.

Видання й продаж ЗАКОРДОННОЇ ГРУПИ У. С.-Д. Р. П.

G. D. H. COLE.

ГІЛЬДОВИЙ СОЦІАЛІЗМ.

Переклад М. ГАЛАГАН.

1922.

КИЇВ — ПРАГА — ЛЬВІВ.

Видання й наклад ЗАКОРДОННОЇ ГРУПИ У. С. Д. Р. П.

Друкарня Видавництва „ЧОРНОМОР“.
Київ, Табор інтернованих № 10.
1922.

Оглав:

Передмова	ст. 3
Гільдовий соціалізм	5
Нове означення соціалізму	6
Контроль індустрії	7
Утопії та дійсности	8
Моя думка про демократію	9
Принципи та їх прикладання	12
Що таке гільда	12
Робітники фізичної й умової праці	13
Здобування цінностей	15
Shop stewards	16
Від профес союзу до гільд	17
Скеля чи пісок	18
Гільди і загал	18
Стимул до праці	19
Про громадську власність	20
Міске кооперативів	21
До критики демократії	23
Чотирі проблеми	24
Податки	24
Вигляди ремесла	25
Людська природа	25
Пересічна людина	26
Довіря до людини	27
Скок у неясне	28

ПЕРЕДМОВА.

В наші часи трудно кому б то не було висловлювати сумніви в тому, що робітнича класа відіграє поважну роль в суспільно-політичному та державному житті народів. В Англії, напр., Робітнича Партія являється дуже серйозним політичним фактором, теж саме можна сказати про соціалістичні партії Чехословаччини, а в Німеччині та Австрії Соціал-Демократичні партії змагаються з буржуазними партіями за повне навіть опанування політичною владою, с. б. за перебрання в свої руки проводу всім державним і економічним життям тих країн.

Соціалістична думка не задовольняється вже тільки критикою існуючого капіталістичного ладу та доказуванням права пролетаріату на повний продукт своєї праці, а все більше присвячує уваги м е т о д а м здійснення соціалістичних принципів та висвітленню тих ф о р м, яких набіратиме господарство перехідних стадій розвитку від капіталізму до соціалізму та за часів самого соціалізму.

Методи й форми реалізації соціалістичних принципів, які прикладають московські більшовики, явно осуджені й одкинені переважаючою більшістю європейського пролетаріату та соціалістів.

Теоретики соціалізму працюють і далі над цими питаннями.

Своєрідним і дуже інтересним явищем в цій області являється рух, який зародився в Англії і одним із активних діячів якого є автор цієї книжки G. D. H. Cole.

Він видав цю популярну книжку в 1920 р. під назвою „Guild Socialism“.

Подаємо тут переклад її на українську мову в переконанні, що знайомство з нею сприятиме виробленню свідомого відношення з боку українського пролетаріату до вибору форми здійснення на практиці принципів соціалістичного устрою.

Перекладчик.

ГІЛЬДОВИЙ СОЦІЯЛІЗМ.

На протязі останніх років в соціалістичному русі відбулась значна зміна. Попереду, коли починалась іще тільки пропаганда на користь гільдового соціалізму, нам доводилось працювати проти течії; це в першу чергу відноситься до соціалістичних організацій. Соціалістичний рух в деякій мірі заспокоївся буи, як певна наукова система; учили, що на соціалізм треба дивитись, як на стремління до організації руху споживачів; демократію загал тямля, як засіб до організації руху споживачів, і понад те зір не сягає. Коли ж ми, навпаки*), підносили ідею організації продуцентів, то нам звичайно говорили, що ми взагалі не є соціалісти. В ті дні було, навіть, лекше з питаннями про гільди приступити до члена професійного союзу, ніж до пересічного соціаліста, бо вже навіть в 1910 — 11 рр. почалось те варте уваги відродження професійного руху, яке мало своїм наслідком подиву гідне розширення поля його соціального зору. Помалу, як в професійному русі, так і в соціалізмі протитечія змінялась, і пропаганда на користь гільдів, ставала лекшою. Коли ми настоємо на важливості організації продуцентів, то тепер ми не маємо більше проти себе людських забобонів та упереджень. Чи думка про гільди приймається, як закінчена теорія, чи ні, але вона відома тепер і рідко наражається на заперечення в професійних союзах, у Н. Р. П. (Independent

---

*) Як тут, так і в дальшому мають на увазі дії і в с ж і продуцентів, робітників, які, на думку гільдових соціалістів, мають по групах контролювати індустрію.

Labour Party — Незалежна Робітничча Партія), або в інших прихильників соціалізму. Поворот серед професійних організацій далеко ще більший, ніж, навіть, в соціалістичному русі. При кожному більшому зібранні професійних організацій — а з числа свідомих 10 — 20% одвідує такі зібрання — велика більшість ясно розуміла думку про те, що вона хоче здійснити через робітників контроль над індустрією; але якою дорогою досягнути мети, можливо, вона і не в стані вказати. Дуже правдоподібно, що багато з них зовсім нічого не знають про гільдовий соціалізм, та можливо що небагато з них звуть себе гільдовими соціалістами; але вони зрозуміли ту думку, що досягнення контролю над індустрією, чи значної долі цього контролю є їх, як членів професійних союзів, безпосередньою метою. Кожний, хто хоче зрозуміти сучасні тенденції в професійному русі, кожний, хто пізнає дивну силу професійних організацій та той великий вплив, який вони напевне матимуть при перебудові суспільства в недалекій будучині, — кожний той мусить старатися з'ясувати собі, що таке є бажання контролю над індустрією та до яких законодавчих заходів могло б воно привести при будові нового суспільства. Велика більшість членів професійних союзів бажає дійсного контролю індустрії, і через те, що це не є якоюсь теорією, а є фактом, — треба старатись дати йому місце в загальній картині соціальної структури. Нічого не допоможе, коли скажуть, що не вірять у здійснення цієї ідеї про контроль над індустрією. Де-що до того прийде, як не з якої іншої, то з такої причини: ця ідея пройняла великі маси професійних організацій, вона є найживішою силою в сучасному професійному русі.

НОВЕ ОЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛІЗМУ.

Я хотів би тут зовсім ясно представити, що гільдовий соціалізм, про який я говорю, є одною з форм соціалізму — ні що інше, як соціалізм; не яке-

небудь нове учення, котре раптом вивидило, як виклик супроти соціалістичного руху, лише як вислід із основних думок соціалізму, спроба зробити його більш повним, більш закінченим ученням, — ученням, котре досконаліше висловлює демократичну думку та уможливорює її здійснення, як в області господарській, так і політичній. Це є спроба дати нове означення соціалістичної ідеї. Бажання гільдових соціалістів зкеровано не на заснування якоїсь нової школи, або нової організації, лише це є бажання нахилити соціалістичний та професійний рух до своєї точки погляду, приєднати до загального комплексу думок соціалістичного руху новий комплекс думок, який утворили гільдові соціалісти; спричинити зміну в думках професійних організацій, а не зробити переворот. Це є політика, котру все провадили гільдові соціалісти.

Вони не робили спроби заснувати „конкуренційне підприємство“, вони все прагнули до того, щоб залишитись в існуючих організаціях та через них впливати; вони утворювали тільки невеликі організації з метою пропаганди.

КОНТРОЛЬ ІНДУСТРІЇ.

Я маю тверде переконання, що причинами, які викликали гільдово-соціалістичний рух в Англії, є ті самі, котрі спричинили рівнозначні рухи і в інших країнах. Коли глянути не тільки на Європу, але на всі індустриальні країни світу, то виявляється, що думка про контроль над індістрією є одною з провідних думок сучасного суспільства; всюди це є тою думкою, яка двигає вперед індустриальних робітників та спонукує їх при їхніх спробах змінити існуючу систему. В Німеччині видно, як ця думка виявляється в боротьбі між системою рад та урядом, а в Росії при спробах організації фабрик. Проявлення її видно і в Америці в нових ідеях в виді „плюмб — пляну“, якби запропонували залізничники. В цілому світі професійні організації зупиняються над виробленням ясності и

певного домагання дійсної участі в індустріальному контролі. Це домагання набирає різних форм. Воно оформлюється різно в різних країнах, але всюди це є та сама думка, всюди за тим стоїть та сама движуча сила. Це є взагалі здоровий розвиток. Зовсім не потрібно, щоб в усіх цих різних країнах був цілком такий самий рух, цілком така сама формальна схема; треба, щоб була певна основна думка, яка двигала б уперед рух робітничої класи в цілому світі; але ця думка мусить знаходити різноманітний вираз, набирати різних форм, в залежності від різноманітної економічної структури суспільства в різних країнах та відповідно різним темпераментам окремих народів. Розуміється, демократія та пролетаріят різних країн мусять так поступати, щоб могли діяльно підтримувати одні других; але не потрібно, щоб увесь світ був організований по одній встановленій системі та щоб не було узгляднено національних різниць.

УТОПІІ ТА ДІЙНОСТІ.

Ні я, ні хто инший в гільдовстві не твердить, що гільдовий соціалізм є для всіх народів землі одиноким правдивим шляхом для розрішення їх господарських проблем. Ми думаємо, що в даний час і в цій даний країні*) це є правдивим шляхом до соціалізму; ми також гадаємо що гільдовий соціалізм має в собі такі думки, які мають велике значіння не тільки для нашого краю, а й для всього індустріялізованого світу; але ми думаємо, що ці ідеї мусять бути епрацьовані та прикладені в кожному разі згідно з різним станом господарського розвитку і національного темпераменту. Ми не є закляті догматики, котрі вірять, що мають „готову до вживання та непроминаючу“ систему, яка може бути приладена до кожного суспільства. Ми шукаємо правди. Ми думаємо, що маємо основну думку та ясне уявлення про деякі безпосередні кроки, пот-

*) с. 6. в Англії.

рібні для здійснення цієї думки; але ми не думаємо, що гільдовий соціалізм, як ми його представляємо в своїх книжках, як ми малюємо його, коли нас питають про нього, буде кели небудь існувати як-раз іменно в формі, змальованій нами. Ми знаємо що суспільство може творити прийдешнє життя й иншим побитом. Ми знаємо, що коли б предбачити якусь систему, а тоді здійснювати її в предбаченій власнє формі, то цілком неминуче це була б фальшива система; бо за той час, поки б її здійснювали, господарське положення так змінилось би, що система тимчасом стала б невідповідною. Але ми думаємо, що варт праці якась спроба предбачити справу як можливо ясніше, та можливо ясніше передуказати форми майбутнього порядку життя; не через те, що можна точно здійснити передуказаний порядок життя; лише тому, що предсказання поможе знайти вихід з проблем дня. Ми гадаємо, що не можна робити перші кроки та дійсно побороти затруднення, які повстають, коли їх береться просто так, як вони приходять; лише треба виступати супроти них з можливо більш ясною ідеєю про те, що ставиться останньою метою; а ясний образ самої мети помагає тоді розв'язати близчі проблеми. Тому ми радо приймаємо закид, що ми утопісти, не через те, що ми віримо в свої утопії, як у мрії, котрі точне здійсняться, лише через те, що ми віримо, що наші утопії дають нам користь та допомагають, коли ми стоїмо перед проблемами дня.

МОЯ ДУМКА ПРО ДЕМОКРАТІЮ.

Я хотів би також ясно показати, що гільдовий соціалізм не є теорією, яка відноситься тільки до індустрії. Це властиво — розуміється, на мою думку — на випадок, що гільдовий соціалізм прикладається тепер головним чином до індустрії. Ми говоримо про організацію індустрії головню через те, що індустрія знаходиться в стані такого страшенного хаосу, що не

варт говорити про инше, доти, доки не буде в деякій мірі роз'яснений цей хаос. Це є підстава, чому наше учення про національні гільди здається ученням переважно про організацію індустрії. Але теорія, на якій збудована думка про гільди, є багато ширшою, ніж чисто індустріальна теорія. Вона ґрунтується, врешті, на спеціальному розумінні поняття демократії, яке річево відрізняється від погляду на демократію, котрий майже всюди був прийнятий в 19 столітті. Наш погляд на демократію такий: дурницею є говорити, що одна людина заступає другу, або якесь число людей; чогось подібного до заступництва одної людини другою не буває, бо по своїй природі людина є істотою, яку не можна заступити. Але цим ми не заперечуємо, що як представництво народу — уряд цілком може існувати, як що тільки система правдиво розуміється; ми скоріш хочемо сказати, що уряд через народне представництво стає кепським урядом, хай навіть він додержується певних правил. Перший ступінь полягає в тому, щоб шукати тих правил, якими мусить керуватись народне представництво, коли воно в дійсности хоче заступити народ.

Ми зтверджуємо: одинока форма і спосіб, що справді уможливає заступництво, полягає в тому, що якийсь представник заступає не иншу людину, а означений круг цілей і намірів, котрі є спільні якимсь людям; ніколи не можна пробувати, щоб який-небудь Майстренко заступив Ковалю, Шульгу, Леміша; лише коли Коваль, Шульга та Леміш мають в якійсь справі спільний інтерес, чи то як продуценти, чи як футболісти, чи в будь-якому иншому товаристві тоді буде цілком в порядку річей, як що вони виберуть Майстренка для того, щоб він заступив для них і на їхню користь їх спільні цілі. Це означає коли я правильно дивлюсь, що кожне справжнє заступництво є не представництвом людей, а є представництвом спільних цілей; або иншими словами: кожне справжнє представництво — обмежене з необхідністю певною суспільною областю та окремими функціями. Як що це так, то при збудованні громади, оскільки вона має

бути демократичною, треба додержуватись цього принципу певних окремих функцій, спеціального доручення. Коли хочуть, щоб громада була демократичною, то цього можна досягти тільки тоді, коли організують громаду демократично в усіх її частинах, у відношенні до всіх тих різнородних функцій, які мусять виконуватись у громаді. Через це проблему „індустрія“ треба обговорити як проблему самостійну, та доглянути, щоб вона була розрішена на основі демократичних принципів. Треба доглянути, щоб і проблема „політика“ була розрішена на основі демократичних принципів. Треба взяти всі інші господарські проблеми та доглянути, щоб громада була збудована на демократичній основі в усіх її великих і малих частинах. Дійсно демократичну громаду можна збудувати тільки тоді, коли об'єднуються всі ці різні демократичні організації, які існують для того, щоб виявляти різні господарські наміри і цілі. Доки додержуються того погляду, що суспільство може найти вираз своєї волі в якійсь формі одного представницького тіла, доти будуть помилятися і замість правдивого представництва матимуть неправдиве; але як тільки постараться організувати дійсно демократично окремі частини цілого суспільства, тоді буде найкраща і одинока надія на те, що й ціле буде організовано демократично. Ми випрацювали цю теорію головним чином у відношенні до одної частини суспільної організації, — а саме у відношенні до індустрії; ми звернулись до цієї частини тому, що нема найменшої надії упорядкувати щось инше, раніш, ніж буде упорядкування індустрія. Як довго панує в індустрії теперішній хаос; як довго чоловік і жінка провадять такого рода життя, як вони провадять його в індустрії тепер; доки є теперішній стан війни між різними групами, які мусять працювати рука в руку в завданнях продукції, — так довго марним ділом буде сподіватись, що суспільство, як ціле, буде функціонувати скільки-небудь порядно, або що в якійнебудь частині його прийде до справжньої демократії; бо нелад в системі індустрії, має велике значіння і для иншої частини суспільства. Тому мусять бути насамперед звернена увага на те

щоб як можливо ширше запровадити порядок в індустрії, привести її до суголосности з принципами справжньої демократії, а тоді цей процес оздоровлення поширять і на інші частини суспільства.

ПРИНЦИПИ ТА ЇХ ПРИКЛАДАННЯ.

Я пройшов доволі довгий шлях, щоб нарешті прийти до описання гільдового соціалізму. Я не йшов би цим довгим шляхом, коли б не був тої думки, що він, зрештою, найкоротший. Бо коли б я не представив ясно найважливіші принципи, на основі яких ми працюємо, то я дав би тільки порожню оболонку організації, не пояснивши того, як ми прийшли до цієї організації і чому ми вважаємо її за корисну. Принципи гільдового соціалізму далеко важливіші, ніж фактичні форми організації, які надумали гільдові соціалісти. Те, до чого здебільшого приходять, є принцип, який лежить в основі руху, а щоб його здійснити, для того надаються, можливо, й інші шляхи, які відхиляються від наших. В кожному разі, після того як я представив підвалини, на яких основана ця будова суспільної організації, я можу тепер піти далі та спробувати вяснити й саму організацію.

ЩО ТАКЕ ГИЛЬДА?

Це приводить мене до питання, що ж таке є гільда? Під гільдою ми розуміємо де що близьке до того, в основі чого лежить професійний рух, однак вона в двох пунктах одріжняється од професійного союзу в його сучасній формі. Перше: коли навіть професійний союз являється, так би мовити, індустріальним союзом — цеб то коли він намагається охоплювати всіх робітників даної індустрії — то все таки він не є в суті речі досконалою організацією; бо коли б він навіть охопив усіх робітників фізичної праці, або

старався їх обхопити, то все таки він дуже часто не робить ніякої спроби втягнути до себе також службовців та техніків відповідної галузі індустрії. В певних випадках професійні союзи обхоплюють як службовців та техніків, так і інших робітників — прикладом того є союз залізно-дорожніх службовців і в меншій мірі союз залізничників, — в інших же випадках службовці й техніки мають свої власні професійні союзи, які працюють в більш — менш тісному звязку з професійними союзами фізичних робітників. Але в даний момент нема такої професійної організації, котра б представляла яку-небудь індустрію дійсно і вповні та обхоплювала б увесь загальний осіб, що працюють в якійсь галузі індустрії, та без яких неможна обійтись, коли відповідна галузь має бути вдержана в стані корисної продукції. Коли хочуть досягти цього, то для того необхідна, в першу чергу, співпраця фізичних робітників. Причиною того, що сучасна індустрія підупадає, є те, що фізичні робітники не викладають всієї своєї сили. Через це при сучасній системі індустрія мусить ставати все менше продуктивною, власне тому, що в міру того, як робітники ясніше пізнають дійсне своє становище, вони все більше уникають оддавати індустрії всю свою робочу силу, як довго нею користуються при сучасних умовах; і тому продуктивність індустрії ставатиме все меншою в міру того, як робітники ставатимуть більше вишколеними та клясово свідомими.

РОБІТНИКИ ФІЗИЧНОЇ Й УМОВОЇ ПРАЦІ.

В індустрії потрібні насамперед фізичні робітники, але в такій же мірі потрібні й усякого роду інші люди, яким спеціальна технічна чи торговельна освіта дає можливість виконувати ці їх спеціальні функції в індустрії. Візьмемо наприклад гірництво. Гірництво з кожним роком все більше й більше стає проблемою науки інженерії. Гірний інженер стає все значнішою персоною. Наукові проблеми в гірництві з року на рік

набирають значіння, а це виявляє, що і гірні інженери та освічені техніки набирають постійно релятивно все більшого значіння в порівнанні з іншими робітниками. Значить, гільда, як ми її собі уявляємо, одрізнялась би від продукційного союзу тим, що вона охоплювала б усіх робітників, експертів, службовців, робітників умових та фізичних, — як раз усіх тих працівників, які потрібні, щоб цю промисловість в дійсності поставити на службу загалу. Займаючи свою позицію відносно професійного руху, ми постійно маємо на оці цю ціль, ми постійно стараємось створити таку організацію, яка б була здатна не тільки повалити капіталізм, --- що є порівнюючи легкою справою, — але й заступити капіталізм, — що є справою труднішою. Через це ми стараємось не тільки звести в один союз професійні союзи фізичних робітників різних галузей індустрії, але стараємось також ці професійні союзи привести до можливо тісніших відносин з союзами умових робітників та техніків з метою досягнути об'єднання в одній організації всього загалу працівників різних галузей індустрії. Ця організація не відкидає різниці між завданнями та здатностями окремих груп; вона збудована на визнанні фізичним робітником цілком інших завдань умових робітників і техніків з одного боку та на визнанні прав фізичних робітників умовими робітниками з другого боку. Це не є спробою заперечувати різниці між завданнями техніків та інших робітників. Ми стараємось мати на увазі ці різниці та привести до визнання їх обома сторонами. Тим часом доводиться боротись в обох таборах з пихою та негативним ставленням до цього: умовий робітник думає, що він і далі може працювати без фізичного робітника, а фізичний робітник гадає, що йому непотрібне співділення умового робітника, бо цей останній за одно з підприємцем. Треба побороти ці обидві форми пихи та довести до можливо більшої й дійсної співпраці фізичних робітників з іншими, раніш ніж прийти до організації гільди.

ЗДОБУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ.

Другий пункт, яким одрізняється гільда від сучасного професійного союзу, полягає в тому, що гільда займалась би головним чином не тим, що заступала б господарські інтереси своїх членів, а продукцією. Головна робота гільди полягала б не в заходах для охорони своїх членів, не в спільному закупленні, не в забезпечуванні життєвого рівня; вона полягала б у здобуванні цінностей у дбанні про дійсний та енергійний провід продукцією, в дійсному проводі та управлінні індустрією. Це було б чимсь дуже відмінним в порівнянні з теперішніми завданнями професійних союзів. Це є велика зміна, але ж вона не є зміною не-підготованою. Бо в еру того, як професійний союз на-бірає сили й авторитету, він починає простягати руки до контролю над індустрією.

Це не є щось нове, це є дуже стара історія. Природна річ, що це стремління до контролю починається так, де воно для робітників найлекше. Професійний союз починає з того, що обмежує право підприємця організувати продукцію як він сам хоче. Починається з того, що кажуть: „Ви не можете цього робити, Ви можете давати людям заняття в підприємстві на таких-то умовах“; підприємця зв'язують негативним обмеженням і,—я не хочу цього заперечувати,—багато з тих обмежень могли б привести в деякому відношенні до загальмування продуктивності індустрії. Я не кажу в усіх випадках; бо дуже часто заходи, яких вимагають професійні союзи, значно підвищують продуктивність індустрії.

Але в багатьох випадках, природно, буває і протилежне. Це стається з дуже простої причини. Тепер професійний союз усунуто від дійсного впливу на продукцію, він не може дати ніякого розпорядження, він не може сказати: це так повинно бути; він лише може сказати: цього не повинно бути. Це значить, що професійний союз є в позиції обструкції, в положенні, коли він перешкоджає людям робити те, що вони хотіли б

Це знов дає приклад того, як різні класи працюють в Індустрії одна проти другої; ця робота одної класи проти другої гальмує Індустрію і при теперішній системі зменшує неминухо її продуктивність. Однак, чим більше набирають сили професійні союзи, тим більше вони змагають до того, щоб надати позитивної форми тим обмеженням, які вони накладають на Індустрію. Вони стараються перейти від формули: „ти не повинен“ до формули: „ти повинен“; вони не тільки здержують підприємця в способах його поступування, вони не тільки критикують і обмежують його, але вони намагаються фактично самі видавати розпорядження та перебірати в свої руки і саму справу.

SHOP STEWARDS.

Можливо, що зміною в цьому напрямі, яка застругоує найбільшій увазі, є зріст за останні роки руху Shop stewards*). Це особливо виявляється в машиновій та близьких до неї галузях промисловости, як остаточна сороба з боку робітників обернути їхні негативні обмежування в форму позитивного контролю. Можна закинути, що це сталось несвідомо. Що торкається Shop stewards, то це правда; але мене нічого не обходить те, що деться в голові окремого Shop stewards.

Мене ж інтересує загальна тенденція політичної волі, яка криється а рухом Shop steward в цілому. В цьому розумінні моє твердження є без сумніву правдиве. Очевидними доказами наведених тенденцій являються великі рухи цього року для досягнення контролю над

---

*) Shop stewards вийшло з серед передових робітників, яким особливо під час війни було довірено береження робітничих прав. Ці останні стали носіями радикального напрямку. Вони хотіли революції в Індустрії, бо вона не була досягнена політичним шляхом, Рух Shop stewards через це означає радикальний рух заводських та робітничих рад.

залізницями та копальнями. Як залізничники, так і гірняки не задовольняються більше переведенням певних обмежень в продукційних формах промисловости: вони вимагають участі в контролі індустрії, правда до певної міри встановляти умови, під котрими в майбутньому мусять бути організована промисловість, та участі в позитивній організаційній роботі. Це є друга значна різниця між професійним союзом, яким він був до цього часу, і гільдою, якою вона буде в майбутньому.

ВІД ПРОФЕСІЙНОГО СОЮЗУ ДО ГІЛЬДИ.

Однак на цих двох одріжняючих пунктах можна бачити, що вже будується міст, по котрому професійні союзи переходять од одного стану до другого. Уже є в організаціях робітників та службовців нахил до взаємного розуміння та до нав'язання близьких стосунків. В організованих робітників є нахил не тільки домогатись дійсної участі в проводі тих галузей продукції, де вони краще й міцніше організовані, але й довести, що вони можуть здійснити це своє домагання. В обох цих випадках видно, що будується міст між професійними союзами та гільдою та що цей процес в близьких роках значно прискориться, як що результат тих рухів, які тепер відбуваються серед будівельної та здобуваючої промисловости буде успішний. Коли ж гірним робітникам вдасться досягти більшої частини того, що вони вимагають, то подібні уступки нададуть величезної сили й розмаху домаганням робітників в інших галузях промисловости. Як тільки будуть нааналізовані копальні на умовах, приблизно задовольняючих гірних робітників, то й інша галузь промисловости займе таку ж саму позицію, з якої пішли гірняки. В іншій галузі промисловости прийде до кризи із-за націоналістичної та демократичного контролю, тільки в тою різницею, що тепер націоналізація та демократичний контроль є ще в стані невипробованого експерименту, в той час як робітники,

які домагатимуться її пізніше, можуть покластись на прецедент з гірничками. Це є причина, чому боротьба гірних робітників є боротьбою всіх робітників, — боротьбою кожного того, кому є близькою справа демократичного контролю індустрії; і тому цілий робітничий рух мусить підтримати гірних робітників не тільки в їх домаганні націоналізації, але також і в їхньому домаганні демократичного контролю.

СКЕЛЯ ЧИ ПІСОК?

Я стараюсь вяснити, що свою ідею про гільди ми оснозуємо на де чому певному і реальному, а саме на теперішніх професійних союзах. Дуже легко творити теорії, але це зовсім не корисно, коли не маєш в руках засобу здійснювати їх. Я міг би подуматись до організації ще більш ідеальної, ніж гільдовий соціалізм; але це не мало б ніякого значіння, бо я не вказав би ніякого шляху до її здійснення. Коли ж мова йде про гільдовий соціалізм, то тут є певний шлях до його здійснення; він буується на існуючій уже організації; він може вказати шлях, яким уможливується виконання поставленого завдання; він може показати, що вже існує сильна, ясно-виявлена тенденція в цьому напрямі. Теоретичний рух треба уважати за серйозний тільки тоді, коли він може сказати: оце є та організація, за допомогою якої я зроблю своє діло. В усякому разі це відноситься до сфери господарства. Чисто-теоретичні рухи не важкі. Рухи, що на думку властей являються небезпечними, є завжди ті рухи, котрі мають за собою певні організації. За гільдовим соціалізмом стоять по перше організація професійних союзів і по друге, — що дуже важно, — організації кооперативів.

ГІЛЬДИ І ЗАГАЛ.

Тепер ми приходимо до того, пунату гільдового

соціалізму, який без сумніву трудніше піддається короткому і простому в'ясненню. Як тільки намальовано ідеальний образ, а саме контроль продукції через об'єднання щойно описаного характеру, зараз же повстає питання: а чи не будуть ці гільди працювати тільки на свою власу у користь замість того, щоб працювати на користь загалу? Чи не будуть вони задовольняти свої власні інтереси замість інтересів споживачів? Питаємось, які можна дати гарантії, що робітники копалень не будуть страйкувати при гільдовому соціалізмі? Я зрачу кажу, що не можу дати ніякої гарантії, таке, як і ті, хто запитують, не можуть гарантувати, що можна видімати на світі божому якусь-таку систему, при котрій робітники копалень не страйкують: бо коли вони не хочуть спускатись в копальні та добувати вугілля, то нема ніякої сили на світі, яка-б примусила їх це робити. Зрештою, однак треба додуматись до такої системи, при котрій робітники копалень будуть добровільно спускатись та добувати вугілля. Багато людей, котрі аргументують проти таких, як ми, теоретиків, роблять в цьому пункті помилку, бо вони завжди припускають що при сучасній системі робітники копалень будуть спускатись в копальні та добувати вугілля, — при уцення, яке стає все менше правдоподібним і правдивим. Як що ми не знайдемо іншого способу спонукати робітників спускатись в копальні, то незадовго наші дома будуть ще холоднішими, аніж уже тепер; наші фабрики не працюватимуть через брак вугілля, наша промисловість розхитається. Не тільки з робітниками копалень буде так, що вони не схочуть більше працювати для нас, але й у кожній нашій галузі продукції буде збільшуватись ця неохота. Тому не досить сказати, що гільдовий соціалізм не дає ніякої гарантії в тому, що гірні робітники будуть продукувати для загалу, а не для себе.

СТИМУЛ ДО ПРАЦІ.

Коли нарікають на наш проєкт, то мусять показати таку систему, при котрій з більшою ймовір-

ністю, ніж при гільдовому соціалізмі, можна припустити, що ці робітники працюватимуть. Я особисто, вважаю, що система, котра забезпечує людині, як робітникові, розумний характер, розумний контроль над джерелом його існування і, як громадянину, контроль над політичним життям, що ця система дає найкращі гарантії, бо вона дає людині найкращу можливість вільно прислужитись загалові та виявити свою волю з одного боку, як громадянина і споживача, а з другого боку, як робітника, що продукує цінності. Однак, аби запевнити, що гільди працюватимуть на службі у загалу, а не на свою власну, користь, треба, на мою думку, ввести новий стимул в продукцію та покликати мотиви служення загалу, що живуть в людях при вільних відносинах. Ні я, ні хто-будь інший з гільдових соціалістів не хотів би, щоб шахтарі, чи робітники якої небудь групи були власниками відповідних промислових закладів. При сучасному стані річей ми разом з колективістами домагаємось націоналізації промисловости. Ми думаємо, що промисловість мусить бути перебрана загалом та зробитися його власністю. Різниця між нашою теорією та іншими теоріями про націоналізацію полягає просто в тому, що ми думаємо, що націоналізація промисловости ще не означає того, що нею управляє загал, або що треба настановити бюрократів для керування нею. Ми думаємо, що правдивий спосіб провадження продукції полягає в тому, щоб передати її тим, хто найкраще розуміється, як її справді треба провадити, цеб то з одного боку технікам, які знають, як її найпродуктивніше урядити з боку наукового та торговельного, а з другого боку фізичним робітникам, без співробітництва з якими не можуть продукуватись товари.

ПРО ГРОМАДСЬКУ ВЛАСНІСТЬ.

Ми домагаємось громадської власности із таких причин: коли промисловість дасть якусь надмірну кількість краму со ці лишки повинні поступати не

в складі відповідної галузі промисловости, а в складі державні та становити частину прибутку цілого краю. В рівній мірі ми не хочемо, — щоб і ціни на вироблені товари та за виконану службу встановлювались тими, хто виконує службу або продукує крам. На нашу думку, ціни на крам та платня за службу мають встановлюватись громадою, як цілостю; це є справа, яка мусить бути вирішена загалом народом, бо власне ціна краму інтересує споживача ще більше, ніж продуцента. Ми не вимагаємо для умових і фізичних робітників повного панування над усім господарством, починаючи від продукції і кінчаючи споживанням, а вимагаємо контролю процесу продукції і процесу розподілу оскільки він зв'язаний з продукцією. Ми вимагаємо, щоб робітники контролювали ті частини промисловости, де ними продукуються цінності і виконується служба, та щоб вони організувались для продукції тих цінностей і виконання цієї служби; але, як тільки продуцент стикається зі споживачем, як тільки споживач безпосередньо зачіпається, наприклад при встановленні цін або при розподілі лишків, тоді він [споживач] мусить мати право голосу. Більше того; він мусить мати право надавати найдетальнішій критиці рід і спосіб виконання продуцентами процесу продукції; в пропозиціях гірних робітників до угольної комісії вони являються прекрасним прикладом для безпосередньої гільдійної політики — ця точка погляду ясно і виразно зазначена в пропозиції про включення в гільдію гірних робітників також і ради споживачів, яка представляла б загал з погляду інтересів споживачів. Тому ми домагаємось загального і демократичного контролю промисловости. Це є дві сторони нашої програми, які не даються розділитись одна від другої й обидві однаково важні для будови гільдово-соціалістичної громади.

МІСЦЕ КООПЕРАТИВІВ.

Я хотів би сказати ще кілька слів про місце яке має бути зайняте кооперативний рух при розрішенні

проблеми продукції. Що торкається різних галузей великої промисловості та відповідних галузей праці — не тільки копалень, залізниць, пароплавства, але й інших великих промисловостей, то я думаю, що вони одна по одній придуть до цієї стадії, коли націоналізація в зв'язку з демократичним контролем [в грубих рисах з проекту гірняків] стане метою безпосередньої, практичної політики. Але, що торкається дрібної торгівлі та промисловості невеликого масштабу, катрі знаходяться в близькому контакті з окремими споживачами та продукують товари для індивідуального споживання в домашньому житті, то я не певний того, що ці галузі промисловості з такого роду продукцією для індивідуального вжитку досягнуть колинебудь стадії націоналізації, як ми звичайно її розуміємо. Я думаю, що різні галузі промисловості і праці країни треба поділити на три групи. Перше — це група, яка перейде у громадську власність; вона охоплює всі галузі великої промисловості й праці, які розповсюджуються на всю країну. Друга — це група, яка перейде у власність комун, чи в якусь іншу форму власності громад або повітів; сюди відносяться господарства, що служать для громадського добробуту — газ, вода і багато іншого, що буде служити для цього, само собою також місцевий транспорт. Третя — це група, яку можна назвати „домашня промисловість“ (domestical industry); ця промисловість, на мою думку, стане власністю кооперативів і не перейде стадію державної чи громадської або якої небудь іншої форми публичної власності. Я думаю, що в зв'язку з цією третьою групою — групою „домашньої промисловості“ — кооперативи далі існуватимуть і в соціалістичній громаді.*)

Я не говорю тепер про кооперативи в сільському господарстві; тут кооперативи мають очевидно ширше поле для своєї майбутньої діяльності; але що торкається промисловості, окремо від сільського гос-

*] Під „домашніми промислами“ треба розуміти, щойно згадані, цех-то промисли, які знаходяться в близькому контакті з окремими споживачами; напр. шиття убрання, вироблення меблів і т. д.

подарства, то я думаю, що кооперативний рух знайде своє місце в центрі „домашньої промисловости“; що він працюватиме поруч з гільдами, які обхоплюватимуть робітників даних галузів промисловости, таким же способом, як працюватиме держава чи те, що замінить державу, поруч з гільдами, що обхоплюватимуть велику громадську промисловість; як працюватимуть також громади чи інші місцеві органи влади поруч з тими гільдами, які обхоплюватимуть заклади публичного добробуту.

ДО КРИТИКИ ДЕМОКРАТІЇ.

Поруч з професійним рухом другим широким рухом робітничої класи є кооперативний. Кожна теорія, яка не звертає уваги на кооперативи або без потреби їх ціпає, неминуче й заслужено зробить помилку. В Росії большевики насамперед постаралися підпорядкувати кооперативи своїм власним теоріям. Їм не повелось; кооперація була занадто сильною для них, бо вона мала коріння в продукуючих групах суспільства; будуючи на них о б о х широким рухам і приводячи їх до гармонійного примирення, ми пильно приглядатимемось до проблеми кооперативів та зрушимо соціяльну революцію. Я думаю, що це можливо. Що я в близькій будучині найбільше хотів би бачити, то це не тільки центральну інспекцію над кооперативами, як вона існує; не тільки таку ж інспекцію над професійним рухом, як вона, можливо, розвинеться із проєктів про генеральний штаб, який тепер розглядається; але також спільне центральне управління кооперативів і професійних союзів, котре ці обидва роди руху робітничої класи обєднало б в теорії, як вони наближаються швидко один до другого на практиці. Як би привести ці обидва роди руху до спільної праці, то вони мали б в громадському житті необмежену силу.

ЧОТИРИ ПРОБЛЕМИ.

Наприкінці я торкнувся чотирьох великих проблем; не через те, щоб я хотів обговорити їх окремо, а через те, що при цьому я маю нагоду спеціально ще спинитись на тому, що мало б стояти на передньому плані всього мого викладу. Як що гільдвий соціалізм є справді життєвою і життєздатною ідеєю, то він повинен бути в силі розрішити і ці чотири проблеми. Він мусить виказати, що він має засоби й шлях розділити національний прибуток з приближенням до принципу рівності й гуманності; може не до принципу абсолютної рівності (хоч я особисто вірю в рівність). Далі мусить виказатись, що він утворив новий капітал; що він всю національну продукцію розділяє на дві частини, з котрих одна частина служить для задоволення безпосередніх потреб населення, а друга поповнює промисловий капітал і забезпечує майбутню продукцію. При гільдовому соціалізмі, як і при всіх інших формах соціалізму, ощадність буде завданням громади, а не окремого індивідуума; так само як і при колективному соціалізмі, при гільдовому соціалізмі дбання про майбутнє буде справою загалу. Справою тих, хто управлятиме фінансами, буде що річно сказати: стільки-то ми можемо розділити між нашими членами як їх прибуток, а стільки-то мусимо відкласти для майбутнього розвитку. Це є для гільдового соціалізму цілком та сама проблема, що і для всякого іншого роду соціалізму.

ПОДАТКИ.

Крім того, гільдвий соціалізм, принаймні з фінансового боку, дає найлегшу, яку я тільки знаю, основу для оподаткування. Базою оподаткування при системі гільд було б оподаткування джерел різних галузей промисловости; ми завжди були тої думки, що головним, хоч і не єдиним, способом одержання прибутків мусить бути оподаткування джерела, котре

дається окремим гільдам; до того ще це було б найкращою метою усунути всяку нерівність, яка б зоставалась між ріжними гільдами, після того, як загал установав би ціни на ріжні продукти.

ВИГЛЯДИ РЕМЕСЛА.

Тепер перейдемо до проблеми будови гільд. поки існує капіталізм, нічого не лишається иншого, як зібрати всі сили, щоб його повалити; але я думаю, що коли робітники досягнуть сякої-такої свободи господарства, одним з перших завдань їк буде усунення ненормально-централізованої системи промисловости, яку ми утворили. Я не мислю це так, що люди розійдуться та познищують машини; а думаю що відбудеться загальний поворот до місцевої промисловости, до продукції в малому масштабі, щоб можна було задовольнити все зростаючий попит споживачів на товари вищої якости. Це станеться не раптово; коли б воно сталося раптом, то це було б нещастям. Це буде повільний процес, який буде викликаний все поступаючим наперед вихованням робітника, більшою свободою його в праці, його бажанням виконувати кращу роботу. Але цей поворот до продукції в малому масштабі не може відбутись раніше, ніж буде досягнуто свободи в господарстві та знищено сучасний капіталізм. Чи з рештою думають про місцеві, національні або інтернаціональні гільди, — треба спинитись на проблеми такої організації яка повалить сучасну систему та поставить на її місце щось нове, здатне до дальшого провадження праці, хоч би навіть це не була остаточно — бажанна форма організації.

ЛЮДСЬКА ПРИРОДА.

Останнє, що я хотів би сказати, — це кілька слів про питання „людської природи“. Неможна про-

читати лекції про який-небудь теоретичний предмет, щоб небуло тобі поставлено запитання, чи ти віриш в зміну людської природи? Завжди буває розумним наперед уже усунути деякі з неминучих питань, щоб стати більше інтересним. Отже, як же в дійсності виглядає пересічна людина? Це здається трохи зтяжким питанням для нашого часу прогресу. Багато людей скаже, що пересічна людина зовсім не бажає собі бути вільною, а що їй хочеться, щоб їй дали змогу займатись своїми справами та щоб не занадто в них втручались. Я не думаю, щоб це була правда. Я думаю, що в кожному будь разі, що пересічна людина дуже часто говоритиме все, чого я хочу, є мій спокій! Але коли б її залишить в тому спокої, то вона зні порядної роботи не робила б, ані не тішилась би своїм життям, вона скоро відчула б страшенну нудьгу. Чого дійсно потребує середня людина, так це виявити себе, коли б вона це хотіла зробити; вона мусіла б мати багато можливостей виявити себе в різних напрямках не через те, що вона використовувала б усі ці можливості повсякчасно і в як найширшому розмірі, а через те, що вона м о ж е їх використати, коли хоче. Ви чудесно себе почуваете, маючи вступну картку на цілий ряд лекцій, навіть коли ви не одвідаєте всі лекції; також чудесне є почуття, коли маєш свого роду універсальний паспорт на всякі свободи для людини, навіть коли б не випало спеціальної нагоди використати свободу в усіх її можливих формах. Я волю мати все ж таки право голосу при виборах навіть в тому випадкові, коли б я радше готовий був би вмерти, ніж голосувати за виставленого кандидата; і я гадаю, що моя думка є думкою загальною.

ПЕРЕСІЧНА ЛЮДИНА.

Це є, думаю я, дуже важлива точка, котру не визнає багато людей. Вони кажуть, що пересічна людина цілком не бажає контролю над промисловістю і через це для неї немає значіння, чи має вона таку

можливість чи ні. Це рішучо є помилковий висновок. Ми мусимо так організувати промисловість, щоб кожна людина мала можливість її контролювати, не з тої причини, що ми думаємо, ніби кожний в однаковій мірі використає цю можливість, але через те, що зміниться вся атмосфера в промисловості, як що є ця можливість; тоді люди, які контролюватимуть промисловість, будуть робити це в порозумінні з усіми останніми а кожний буде відчувати, що і він бере в тому участь, що це дійсно і для нього має значіння та що люди, котрі контролюють промисловість, роблять своє діло, так би мовити, во його вказівках. Коли б ми внесли в промисловість це почуття не тільки порозуміння, але й загальної участі, навіть як що б це не була та діяльна участь, яку можна було б бажати. — тоді ми в великій мірі змінили б ту атмосферу, в якій відбувається праця. Я думаю, що зміна піде ще значно далі; що коли ми подбаємо про правильні умови, то значно більше, ніж тепер, число людей виявить діяльність і з жадобою буде використовувати можливість справжнього контролю над промисловістю. Але я думаю, що промисловість, коли б вона була колись порядно організована, перестане забірати в думках людей порівнюючи велике місце, яке вона забірає тепер; замість головної річи в наших думках вона знизиться до побічної, мало інтересної справи, над якою нам не буде потреби морочити собі голови. Я сподіваюсь, що коли ми зайдемо так далеко, то мені не треба буде читати лекцій, а нам морочити голову над промисловістю. Тоді я напевно здам промисловість на саму себе, а сам займусь чимсь іншим. Тимчасом же, боюсь я, мені доведеться ще поговорити з пару років на цю тему.

ДОВІРРЯ ДО ЛЮДИНИ.

Останньою нарешті проблемою людської природи є така: чи можна взяти на себе ризико довіряти людині, чи ні. Завжди ставиться старе соціалістичне пи-

тання, чи можна довіритись людині, що вона працюватиме при умовах промислового самоуправління. Колективісти ніколи не мали навіть іскорки довіря до людини. Я не знаю, чи сталося тепер інакше; в усякому разі кілька років тому, коли ї бракувало у них довіря, то все таки вони мали надію за допомогою бюрократичного соціалізму збудувати суспільство, яке б було працездатне. Тепер нема ніякої надії на бюрократичне суспільство; ніякої надії, що воно буде працездатне, навіть коли б хто небудь побажав покликати його до життя. Рівно ж нема ні надії, ні виглядів, що й капіталізм довго існуватиме. Ми мусимо знайти новий шлях розв'язання проблеми організації господарства. Ні старий споживчо-кооперативний соціалізм, ні капіталізм не здатні продукувати цінності. Визнання цього ставить вас перед завданням, або прийняти мої висновки, або знайти інший спосіб спонукати людину до дальшого продукування, інший спосіб ніж той, який прикладався в 19 столітті — голод і страх. Майже одинокою причиною, чому працювали люди в минулому, чому вони згоджувались робити при таких злиденних і несправедливих умовах, було те, що вони були залякані й виголоднілі. Коли це зміниться — а чого що-дня і всюди зміняється — тоді люди взагалі далі не працюватимуть, або будуть працювати зовсім з інших причин.

СКОК У НЕЯСНЕ.

Я кажу просто; одинокою підставою, яку я бачу, одиноко можливим стимулом у людей до дальшої праці є їх віра в те, що своєю працею вони дійсно служать загалові. Коли і ця ідея нічого не вдіє, то взагалі ніщо не допоможе і світ загине. Не раптом — це ні для кого з нас не було б дуже дошкульним; світ гинутиме поволі і в такий спосіб, що це було б для всіх нас дуже непрjemним; ми не тільки побачимо, як з року в рік підупадатиме промисловість, але також як усе ставатиме все більш брудним, не-

радісним, загідженим та безнадійним. Коли ми хочемо цього уникнути, коли ми хочемо збудувати нове суспільство раніше, ніж завалиться старе, то ми мусимо держатись тієї ідеї та робити спроби, мусимо робити їх на щастя. Ми мусимо робити як-раз те, що пан Леслі-Окотт при своїй обороні власників копалень перед угольною комісією назвав „скоком у неясне“.

Друкарські помилки

Стор.	рядок		надруковано	має бути
	зг.	зн.		
4	2		Socializm	Socialism
9	—	4	ва випадок	не випадок
	—	11	гильда	гільда
14	—	13	робітництва	робітникам
15	—	12	випаках	випадках
20	12	—	ласну	власну
24	12	—	утворов	утворює
25	17	—	на товари	на товари
25	10	—	який	який
25	—	1	приррди	природи
26	13	—	говоритиме все	говоритиме; все
29	6	—	Леслі-Окотт	Леслі-Скотт

ВИДАННЯ ЗАКОРДОННОЇ ГРУПИ У. С.-Д. Р. П.

Каутський. Соціалізм і робітничі ради.

Планнекур. Марксизм і Дарвінізм.

Каутський. Диктатура пролетаріату.

D. H. Cole. Гільдовий соціалізм,

Каутський. Від демократії до державного рабства.

[Всі в перекладі М. ГАЛАГАН.]
